

УДК 329.78(=161.2:1–87)«1964/1990»

ДІЯЛЬНІСТЬ СВІТОВОЇ КООРДИНАЦІЙНОЇ РАДИ ІДЕОЛОГІЧНО СПОРІДНЕНИХ НАЦІОНАЛІСТИЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЩОДО ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ ДО НАЦІОНАЛІСТИЧНОГО РУХУ (1964 – ПОЧАТОК 1990–Х РОКІВ)**ACTIVITIES OF THE WORLD COORDINATING COUNCIL OF IDEOLOGICALLY RELATED NATIONALIST ORGANIZATION SON INVOLVING UKRAINIAN DIASPORA YOUTH IN THE NATIONALIST MOVEMENT (1964 – EARLY 1990S)****Акименко К. В.,**

аспірантка кафедри історії, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (Київ, Україна), e-mail: kate.akimenko22@gmail.com

Akymenko K. V.,

PhD student, National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute» (Kyiv, Ukraine), e-mail: kate.akimenko22@gmail.com

Стаття присвячена проблемі інтеграції молоді в систему націоналістичних організацій української діаспори. На основі архівних матеріалів досліджено молодіжну політику Світової Координаційної Ради Ідеологічно Споріднених Націоналістичних Організацій та її основні напрями. Розкрито значення молодіжних організацій у національному становленні нових поколінь української діаспори. У публікації висвітлено створення самостійної надбудови для молодіжних об'єднань системи Ідеологічно Споріднених Націоналістичних Організацій, визначено її роль в консолідації молоді з активною громадянською позицією, розширенні українського соціально-культурного простору, усвідомленні зарубіжними українцями причетності до українського націєтворення.

Ключові слова: Світова Координаційна Рада Ідеологічно Споріднених Націоналістичних Організацій, діаспора, націоналістичні організації, молодіжна політика.

The article is devoted to the problem of integration of youth into the system of nationalist organizations of the Ukrainian diaspora. On the basis of archival materials, investigate the policy of the World Coordinating Council of ideologically related Nationalist Organizations and its main directions. The importance of youth organizations in the national formation of new generations of the Ukrainian diaspora is revealed. The publication highlights the creation of an independent superstructure for the youth associations of the ideologically related Nationalist Organizations, defines its role in consolidating young people with an active civic position, expanding the Ukrainian socio-cultural space, and recognizing the involvement of foreign Ukrainians in Ukrainian nation-building.

Keywords: World Coordinating Council of Ideologically Related Nationalist Organizations, diaspora, nationalist organizations, youth policy.

В Україні гостро поставлені проблеми національної політики, серед яких формування у молодших поколінь національної свідомості, системи суспільно-державницьких ціннісних орієнтацій одночасно з популяризацією етнічної толерантності в мультикультурній державі. В даному контексті важливим є вивчення практики української діаспори, зокрема Світової Координаційної Ради Ідеологічно Споріднених Націоналістичних Організацій (далі – СКР ІСНО), у творенні молодіжної політики. Її квінтесенцією стала стратегія органічного утвердження національної ідеї, паралельно з оволодінням загальнолюдськими цінностями, надбаннями світової культури.

Досвід СКР ІСНО у сприянні національному становленню нових поколінь зарубіжних українців,

консолідації світового українства на фундаменті спільних національних цінностей є актуальним для: формування національно-патріотичного світогляду в молоді сучасної України в умовах гібридної війни та організації виховної роботи з українцями, що покинули історичну батьківщину внаслідок масової еміграції останніх років. Результати дослідження є важливими для глибшого осмислення тем організованого життя української діаспори, мотивації та основних напрямків роботи, шляхів збереження етнічних громад та методів протидії асиміляції та роль в цьому молодіжних громадських організацій.

Проблеми інтеграції молоді в систему націоналістичних організацій української діаспори, значення СКР ІСНО в національному становленні нових поколінь зарубіжних українців не висвітлена в спеціальному комплексному дослідженні. В радянський період історія зарубіжних українців залишалася поза увагою науковців. З проголошенням незалежності України значно активізувалися дослідження різних аспектів життя діаспори. Фрагментарно проблеми молоді в структурі націоналістичних організацій торкалися Ю. Недужко [6], В. Трошинський [8], Т. Михайленко характеризуючи освітньо-виховну систему українських громад. Серед науковців діаспори на порушену в дослідженні проблему звертали увагу М. Марунчак [5], М. Куропась, О. Войченко. Джерельна база представлена архівними матеріалами Центрального Державного Архіву Зарубіжної України та періодичними виданнями української діаспори.

Метою статті є розглянути діяльність СКР ІСНО щодо залучення молоді української діаспори до націоналістичного руху, щоб визначити роль цієї роботи для збереження національної ідентичності та забезпечення існування української національної спільноти.

Проблема збереження національної ідентичності серед зарубіжних українців постійно включалася в порядок денний в різних об'єднаннях діаспори. Націоналістичні організації, зважаючи на їх ідеологічні переконання, виразніше визначали потребу вироблення у молодших поколінь відчуття символічної солідарності, самоідентифікації з національною спільнотою, індивідуального зв'язку з територіальною батьківщиною, історичним досвідом, культурою, традиціями.

З кінця 1950-х рр. почався якісно новий етап функціонування організацій прихильних до ідеології націоналізму, що передбачав встановлення постійного зв'язку між регіональними об'єднаннями. Як результат, в 1964 р. було створено міжконтинентальний репрезентативний орган націоналістів-емігрантів – СКР ІСНО. Як форум співпраці всіх націоналістичних організацій української діаспори, з початку існування, СКР ІСНО звернула увагу на низьку залученість молоді до життя українських громад у країнах поселення та високий рівень асиміляції. Таку ситуацію можна пояснити зростанням ментальної та емоційної відстані від батьківщини від покоління до покоління та переважанням адаптаційних процесів до суспільних умов в країнах проживання.

Вже на установчій конференції 1964 р. було визначено, що запобігти занепаду українства можна завдяки включенню молодшого покоління до різних організацій і товариств, що входили в систему СКР ІСНО. Молодіжні організації вважалися підготовчим шаблоном до участі в громадсько-політичних об'єднаннях та запорукою формування майбутніх лідерів громад зарубіжних українців. Оскільки в СРСР впроваджувалася політика денационалізації українського суспільства, завданням української громади закордоном стало збереження всіх елементів культури для забезпечення існування національної спільноти. На нові покоління покладали відповідальність за відновлення деформованої ідентичності в майбутній незалежній Україні. Основними напрямками молодіжної політики СКР ІСНО було визначено: організаційний (координація молодіжних осередків і створення для них спільного об'єднання), освітній (відновлення і розширення мережі закладів національного виховання), культурно-просвітницький (проведення заходів з метою популяризації української історико-культурної спадщини), громадсько-політичний (залучення молоді до акцій, демонстрацій, протестів зарубіжних українців).

11 жовтня 1964 р. при філії Українського Національного Об'єднання в Торонто була скликана нарада з метою створення Комісії Молоді для координації діяльності, обміну досвідом між структурами різних країн. Була стверджена потреба створити на всіх теренах єдину виховну концепцію, підготувати програмно-освітні матеріали, плани роботи для уніфікації структури молодіжних організацій у системі ІСНО. Нарада визначила склад Комісії, до якої: увійшли М. Плав'юк, П. Дорожинський, Л. Винницький, О. Цвік, Б. Гасюк. Також була запропонована модель майбутньої структури, що включала голів всіх молодіжних організацій ІСНО: Молодь Українського Національного Об'єднання (Канада), Молодь Української Національності (США), Організація Української Молоді (Франція), Сектор Молоді при організації «Відродження» (Аргентина), Союз Української Молоді при Хліборобсько-освітньому союзу (Бразилія), представник Референтури Молоді Проводу Українських Націоналістів [9, арк. 19].

Було окреслено, що Комісія реалізуватиме свою роботу через обмін інформацією між організаційними осередками молоді різних країн, створення таких об'єднань, де вони відсутні, підтримку і поширення молодіжного журналу «Смолоскип», створення виховних і програмних матеріалів, підручників для різних вікових груп, інформування про життя молоді в Україні. Учасники установчої конференції та Комісії молоді конструювали ідеальний тип концепції координації молоді – проведення загальної міжконтинентальної конференції молодіжних організацій і створення для них організаційної надбудови [9, арк. 16]. Ізоляція молодіжних організацій могла спричинити їх обмеженість культурно-фольклорною діяльністю, а відмова від сприйняття ідеологічного базису призвела б до нівелювання вищих цілей, зокрема

виступу за права української нації на створення самостійної держави. Координація ж молоді на основі націоналістичної парадигми мала поєднати дискурс, за яким люди формулюють свої прагнення шляхом ототожнення з нацією, і націоналізм як проект, який складається з соціальних рухів та громадсько-політичних практик, спрямованих на вплив на політичну ситуацію на території, яку вони називають батьківщиною.

Цей проект реалізували значно пізніше, оскільки новостворена Комісія Молоді нашоухнула на непорозуміння та часткову відмову в спільній діяльності. Зокрема, організація «Зарево» (США) наполягала на безпартійності, уникала чи побоювалася виявляти прихильність до націоналістичної ідеології [11, арк. 48–49]. Втім, СКР ІСНО не зважаючи на невдачу в отриманні зворотного зв'язку, не відмовилася від своїх ідей. Організація зосередила роботу на подоланні інертності та підняття свідомості молоді, що народилася за межами етнічної батьківщини. Цієї мети можливо було досягти шляхом її залучення до освітніх, культурних заходів. Робота по активізації нових поколінь зарубіжних українців перебувала у віданні референтури молоді, вишколу та студентства і стала метою-лейтмотивом кожної конференції СКР ІСНО.

В багатьох країнах проживання вже існувала самостійна освітня структура. Зокрема в Канаді був передбачений дванадцятирічний освітній процес: українські дитячі садки з підготовкою дошкільнят, «рідні школи», українські дитячі літні табори, Середні Курси Українознавства, Вищі освітні курси та українські молодіжні організації, як завершення формування національно свідомої молоді. Вік двадцять чотири роки визначався початком переходу з молодіжних організацій у члени загальних організацій. Саме таку мережу закладів СКР ІСНО взяла за орієнтир запроваджуючи єдину виховну систему.

Основну роль у вихованні молоді відігравали «рідні школи», що створювалися при філіях братніх організацій СКР ІСНО для українських учнів шкіл країн поселення, які в позаурочний час вивчали українську мову, історію та культуру, географію та релігію. У багатьох школах діяли танцювальні та хорові гуртки. Навчання у них переважно проводилось у вихідні. Діячі СКР ІСНО завжди приділяли освітньому напрямку значну увагу: готували навчальні програми, друкували підручники, забезпечували приміщеннями, займалися підготовкою і підвищенням рівня кваліфікації вчителів. Потребу в культурно-освітніх працівниках, насамперед учителях «рідних шкіл», диригентів хорів, керівників мистецьких колективів реалізували через їх підготовку на «Українських освітніх курсах» та «Літніх курсах українознавства».

Для уніфікації освітнього процесу в країнах поселення українців було розроблено навчальну програму, яку розповсюдили серед братніх організацій. У цьому документі зібрано практичні вказівки як організувати навчальний і виховний процес (реєстрація та облік дітей, створення вікових груп,

робота з батьками, планування занять, призначення вихователя, правила ведення діловодства). Зміст програми національно-патріотичний, адже кожен урок націлено на ознайомлення учнів з українською культурою та історією, значна увага приділялася вивченню фольклору та етнографії. Прикладом можуть слугувати уроки присвячені Богдану Хмельницькому, Івану Мазепі, Симону Петлюрі, Євгену Коновальцю, значенню їх діяльності у боротьбі за незалежність Української держави. Під час обговорення на конференціях системи культурно-освітньої роботи зазначалося: «У практичній діяльності програма повинна пристосовуватися до потреб і можливостей праці, на кожному окремому терені. Широкі рами праці програм треба, в першу чергу заповнити незвичайно важливим культурним змістом на відповідному рівні. Пісні, виступи хорових і танцювальних ансамблів, зараз є притягуючою силою для молоді другого, третього і навіть четвертого покоління, що вже народжені в країнах нових поселень. В програмі праці хорових і танцювальних ансамблів треба здійснювати ідейно-програмові завдання, і це має бути включене в план праці культурно-освітніх референтур, так у Крайових централях, як теж у місцевих Філіях чи Відділах наших організацій ІСНО» [12, арк. 48]. СКР ІСНО передбачала, що долучення нових поколінь діаспори до українських закладів освіти забезпечить реалізацію виховного ідеалу – формування ініціативних та національно свідомих особистостей.

Для запобігання занепаду національних спільнот було запропоновано звернутися до молоді, що не володіла українською, тією мовою, яку вона розуміла. Такий практичний спосіб дав змогу зацікавити українською проблематикою і створити почуття належності до української національності. З цією метою створювали «Доповідні лекції з українознавства» на декількох мовах, у яких містилася інформація про історію і культуру України, а також тогочасний стан етнічної Батьківщини.

В 1970-х рр. відчувся брак молодого покоління серед членів СКР ІСНО. На конференції в 1971 р. було визначено «що є необхідно з уваги на потребу вже в недалекому майбутньому здобути для наших суспільно-громадських організацій власні молоді й надійні кадри майбутніх молодих професіоналів, як провідників у наших організаціях. Перед молодшим поколінням треба ставити важливіші загальноукраїнські справи з поданням великої візії про майбутнє української справи й українського народу, а також з великими перспективами про майбутнє нашої спільноти в країнах нашого поселення» [12, арк. 12].

В 1970-х рр. СКР ІСНО проводила заходи, які були об'єднуючим фактором для молоді, надавали досвід спільної діяльності націоналістичних осередків різних країн. Зокрема, паралельно з конференцією СКР ІСНО у грудні 1971 р. в м. Буенос-Айрес відбувалась конференція молодіжних організацій Північної і Південної Америки: ОУМ «Відродження» (Аргентина), ОУМ «КЛЕМ» (Бразилія), МУНО (Канада). Було розглянуто і проdiscутовано актуальні проблеми молоді в країнах поселень, поставлено

питання про створення спільного інформаційного осередку для всіх організацій. 11 липня 1975 р. в Буенос-Айресі аналогічно в рамках конференції СКР ІСНО проводилися зустрічі молодіжних об'єднань [1].

Також СКР ІСНО ініціювала заходи, що виконували роль чинника етнічної ідентифікації та консолідації української громади. Наприклад, 3 липня 1977 р. в м. Лігайтон, США відбувалися масштабні заходи з нагоди відкриття пам'ятника О. Ольжича [2], а 23 листопада 1978 р. в м. Нью-Йорк, США проходила зустріч молоді з дисидентами (Н. Світличною, П. Григоренком, Л. Плющем). Проводилися пам'ятні заходи на честь визначних постатей чи значущих подій в історії: вшанування пам'яті А. Мельника, шістдесятиріччя створення української держави, сорокаріччя самовизначення Карпатської України, річниці створення УПА, тощо. Про всі ці урочистості повідомляв часопис української діаспори «Свобода».

Подібні акції і заходи відбувалися постійно і передбачали не лише формальні зібрання, а й богослужіння, виступи з доповідями, інформаційними рефератами, спогадами. Зібрання включали й мистецьку частину під час якої виступали народні музичні й танцювальні ансамблі, читання віршів та ін. На наш погляд, така діяльність безперечно сприяла збереженню національної свідомості серед зарубіжних українців, розширювали знання з історії та культури України, стимулювала збільшення кількості контактів всередині українських громад.

У 1982 р. СКР ІСНО значно активізує свою діяльність у координації сектора молоді. 2–4 липня проходила конференція в м. Олбані, Нью-Йорк, США, учасники якої передбачали, що «Створення такого понадкраїнного тіла для організування молоді є зовсім недалеко і молодь ІСНО, об'єднана понад держави, в яких проживаємо, стане, чи навіть уже стала четвертою організацією молоді української у світі, поруч Пласту, СУМ і ОДУМ. Це і дуже начасі і неунікнимо, бо вже не тільки молодше, але й середнє покоління українців – це ті, що народилися поза межами України і вони отже мусять бути згуртовані, бо їм незабаром прийде черга перебрати всю організаційну систему» [4, с. 4].

Після тривалої підготовки 26 листопада 1983 р. в приміщенні філії УНО м. Гамільтон, Онтаріо, Канада відбувся Перший з'їзд українських молодіжних організацій, що діяли в системі ІСНО: ОУМ (Франція), ОУМ «КЛЕМ» (Бразилія), МУН (США), МУНО (Канада), ОУМ «Відродження» (Аргентина), «Зарево» (США), ОУМ при Об'єднанні Українців у Великій Британії (ОУУВБ). З'їзд відбувся за участі голови ПУН М. Плав'юка, голови СКР ІСНО П. Дорожинського і провідних членів УНР-уху [9, арк. 24]. Його результатом стало створення СКР Молодечих ІСНО, для встановлення і підтримки живого зв'язку між організаціями та доказу політичної зрілості національного руху. Ця структура стала елементом, який консолідував молодь з активною громадянською позицією, розширювала український соціально-культурний простір. Головою було обрано

О. Гуцула (МУН), а до керівної Ради увійшли У. Плавушак (МУНО), В. Генік (ОМУФ), П. Єдин (ОУМ КЛЕМ), М. Зінко (ОУМ Аргентини), С. Мороз (ОУМ ОУуВБ), а секретарем В. Дорожинська [9, арк. 25].

П. Дорожинський у зверненні до молоді з нагоди створення координаційної надбудови окреслив спільні завдання діяльності: утримання зв'язку з Україною; подальше змагання поневоленого народу за державну незалежність; спостереження за подіями в Україні та допомога провідним діячам на батьківщині досягнути національні та державні права українського народу; протидія асиміляції, допомога у збереженні та розвитку духовних цінностей – мови, релігії, культури, звичаїв, фольклору; долучення до підняття українського питання на міжнародній арені; змагання за належні права етнічних спільнот у країнах поселення [9, арк. 30–31].

З'їзд молодіжних організацій також ініціював створення і періодичне видання інформаційного Бюлетню з січня 1984 р. [9, арк. 29]. Редакція на чолі з В. Дорожинською прояснювала суть і потребу його існування: «Нашою надією і великим бажанням є щоб цей Бюлетень став живим речником наших членів. І якщо цей Бюлетень має промовляти дійсним голосом нашої молоді, яка є розкинена по різних країнах вільного світу і живе у відмінних обставинах, кінцевим є, щоб кожен з Вас старався ділитися своїми думками, інформаціями і навіть позитивно-критичними зауваженнями. З часом цей Бюлетень – але тільки при Вашій допомозі і співучасті – виявить свій власний характер, який набере кольоровість різноманітного думання наших поодиноких теренів як також індивідуальних членів, але який буде сильний і ясний в своїм напрямі сполучений золотою ниткою спільної ідеї» [7]. Згадане видання публікувало відомості про проведені та заплановані культурно-просвітницькі заходи організацій.

Створення окремої організаційної надбудови для молоді мало велике значення, адже це дало можливість новому поколінню діяти в зрозумілому їм форматі, сприяючи еволюції українського націоналізму, висловити погляди на ідеологію з нового, актуального для того часу ракурсу. Виникнення СКР Молоді ІСНО віддзеркалювало не лише потреби координації діяльності, обміну досвідом, закріплення персонального контакту і проявів дружби між членством організацій, але й усвідомлення духовного зв'язку з українським народом та необхідності зберегти ідеї та ціннісну спадщину українського націоналізму не зважаючи на проживання поза межами етнічної батьківщини.

Таким чином, СКР ІСНО, в контексті своєї молодіжної політики, здійснила ефективні дії щодо подолання ізоляції та деградації українських громад. Консолідованість та інтегрованість молоді діаспори дала можливість займати гідну позицію в міжнародному політичному і соціокультурному просторі. Залучення нових поколінь закордонних українців до організацій системи СКР ІСНО забезпечило підготовку нових громадсько-політичних діячів, серед яких визначними постають У. Плавушак, М. Зінко, тощо.

Після досягнення незалежності України, як основної мети діяльності СКР ІСНО, повернення центру роботи, відбулася певна дезорганізація в націоналістичному секторі закордонних українців. Молодіжні організації продовжили діяльність окремо, з переважаючою культурною, освітньо-просвітницькою діяльністю.

Висновок. СКР ІСНО з початку існування поставила першочерговою проблемою залучення молоді української діаспори до організацій, що було визначено як основний метод збереження національної ідентичності. Результатом тривалої праці стало створення самостійної надбудови для молодіжних організацій системи ІСНО, що було кроком до переходу від статусу етнічних громад до усвідомлення причетності до українського націєтворення.

Список використаних джерел

1. 'В Буенос-Айресе відбулася конференція ІСНО', 1975, *Свобода*, 30 червня, с.1.
2. 'В Лігайтоні вчористо відкрито пам'ятник Олегові Ольжичеві, як «дороговказ на майбутнє», 1977, *Свобода*, 6 липня, с.1–4.
3. 'Відбувся I-ий з'їзд український молодечих організацій системи ІСНО', 1983, *Свобода*, 23 грудня, с.1.
4. 'ІСНО поживає діяльність', 1982, *Свобода*, 29 липня, с.1–4.
5. Марунчак, М., 1991. 'Історія українців Канади: у 2-х т.', Вінніпег.
6. Недужко, Ю., 2007. 'Освітньо-виховні аспекти діяльності української діаспори країн Заходу в контексті боротьби за державну незалежність України (середина 40-х – 80-ті роки ХХ ст.)', *Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика*, №12, с.416–433.
7. 'Появилось перше число Бюлетня молоді ІСНО', 1984, *Свобода*, 12 квітня, с.1.
8. Трошинський, В. та ін., 1992. 'Зберігаючи українську самобутність', Київ: *Інтел*.
9. 'Центральний державний архів зарубіжної україніки', Ф.38, Оп.1, Спр.7.
10. Там само, Спр.9.
11. Там само, Спр.11.
12. Там само, Спр.12.
13. Там само, Спр.13.

References

1. 'V Buenos-Ajresi vidbulasja konferencija ISNO (ISNO conference was held in Buenos Aires)', 1975, *Svoboda*, 30 chervnja, s.1.
2. 'V Ligajtoni vrochysto vidkryto pam'jatnyk Olegovi Ol'zhychevi, jak «dorogovkaz na majbutnje» (A monument to Oleg Olzhich was officially opened in Lihaiton as a «guideline for the future）」, 1977, *Svoboda*, 6 lypnja, s.1–4.
3. 'Vidbuvsja I-yj z'їzd ukrai'ns'kyj molodechyh organizacij systemy ISNO (The first Congress of Ukrainian youth organization of ISNO took place)', 1983, *Svoboda*, 23 grudnja, s.1.
4. 'ISNO pozhvavljuje dijaj'nist' (ISNO resumes its activities)', 1982, *Svoboda*, 29 lypnja, s.1–4.
5. Marunchak, M., 1991. 'Istorija ukrai'nciv Kanady: u 2-h t. (History of Ukrainian Canadians: in 2 volumes)', Vinnipeg.
6. Neduzhko, Ju., 2007. 'Osvitn'o-vyhovni aspekty dijaj'nosti ukrai'ns'koi' diaspory kraїн Zahodu v konteksti borot'by za derzhavnu nezalezhnist' Ukraї'ny (seredyna 40-h – 80-ti roky XX st.) (Educational aspects of the activities of the Ukrainian Diaspora of the Western countries in the context of the struggle for the state independence of Ukraine (mid 40's – 80's of XX century))', *Ukraї'na XX st.: kul'tura, ideologija, polityka*, №12, s.416–433.
7. 'Pojavylosja pershe chyslo Bjuletnja molodi ISNO (The first issue of the Youth Policy Newsletter was published)', 1984, *Svoboda*, 12 kvitnja, s.1.
8. Troshhyns'kyj, V. ta in., 1992. 'Zberigajuchy ukrai'ns'ku samobutnist' (Keeping Ukrainian identity)', Kyї'v: *Intel*.
9. 'Central'nyj derzhavnyj arhiv zarubizhnoi' ukrai'niky (Central state archive of foreign ukraine)', F.38, Op.1, Spr.7.
10. Tam samo, Spr.9.
11. Tam samo, Spr.11.
12. Tam samo, Spr.12.
13. Tam samo, Spr.13.